

АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗПОДІЛУ ТЕМПЕРАТУРНОГО ПОЛЯ У БАГАТОШАРОВІЙ СТРУКТУРІ ЕЛЕКТРООБІГРІВНОЇ ПІДЛОГИ

Романченко М. А.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Запропоновано комп'ютерну модель теплопередачі в багаторівневій електротеплоакумулятивній системі опалення (БЕТСО), яка дає можливість вирішити ряд питань стосовно оптимізації її параметрів.

Постановка проблеми. Якісна конкурентоспроможна продукція тваринництва може вироблятися тільки на базі застосування сучасних електротехнічних комплексів, які дають можливість знижувати питомі енерговитрати і підвищувати ефективність використання кормових ресурсів. Розв'язання цих задач ускладнюється самою проблемою, яка поєднує розробку не тільки ресурсощадних технологій, але і більш широке використання можливостей автоматизованих систем керування енергоспоживанням. Особливо це стосується свинарників-маточників, де знаходяться тварини різних вікових груп і на перше місце виходять технології формування і дотримання теплових стандартів мікроклімату з диференційованими зонами нагріву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив мікроклімату на організм тварин, як зазначено в [1, 2, 4, 5], складається із сукупної дії фізичних, хімічних і біологічних факторів. При цьому на формування мікроклімату суттєво впливає і кількість виділеного тваринами тепла, вологи, вуглекислого газу.

Аналіз наукових робіт присвячених питанням формування мікроклімату в тваринницьких спорудах свідчить, що найбільший вплив має температура повітря. При цьому у приміщеннях для тварин абсолютна вологість коливається від 4 до 12 г/м³. У приміщеннях для тварин відносна вологість, зазвичай, коливається від 50% до 90%. За даними [4, 5] маса порослят у приміщенні з відносною вологістю 80-85% на 36.3% менше, ніж у приміщенні з 65-70% вологості при одній і тій же температурі повітря 12-14°C. При цьому аналіз літературних джерел свідчить про те, що деякі із нормативних параметрів мікроклімату потребують уточнення, а також диференційованого підходу до нормування їх в тваринницьких спорудах в залежності від природно-кліматичних особливостей різних зон країни та вікових груп тварин [5].

Мета статті. Створення моделі теплопередачі в багаторівневій електротеплоакумулятивній системі опалення з керованими тепловими потоками.

Основні матеріали дослідження. Фізична модель БЕТСО розглядається у вигляді прямокутної призми, вершина якої являє собою поверхню підлоги, а весь масив ґрунотної структури занурений у ґрунт. Шарувата структура БЕТСО в поперечному перерізі (переріз 0AA'B) показана на рис. 1 [6].

З умов розподілу тепла в плані приміщення будемо вважати, що всередині призми має місце симетричний розподіл температури, як в площинах xOz і xOy . Таким чином, можна обмежитись лише квадрантом 0CB'B з нульовими граничними умовами для потоків

тепла на гранях означеної області 0AC''C ($y=0$) та 0AB'B ($x=0$).

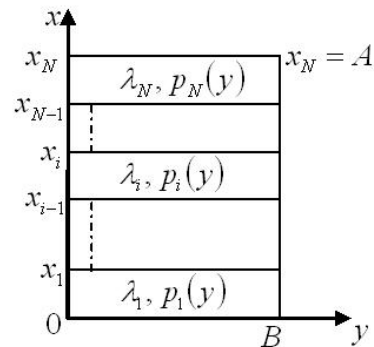

Рисунок 1 – Поперечний переріз фізичної моделі БЕТСО: x_i – координати контакту суміжних шарів ($i=1,2,\dots,N$, N – кількість шарів); λ_i – відповідні коефіцієнти теплопровідності; $p_i = p_i(y)$ – функції розподілу потужності джерел тепла по ширині смуги

Приймаємо дискретне симетричне по ширині смуги підведення потужності в шарах, де розташовані блоки спеціальних електронагрівників трубчатого типу (СЕТ), осі яких мають певні координати $y = y_{i,j}^c$. Кількість СЕТ для визначеності буде непарним так, щоб завжди був присутній СЕТ з координатою $y=0$. Таким чином, розподіл густини теплової потужності, що підводиться в шарі, має вигляд:

$$p_i(y) = \sum_{j=-\frac{(M_i-1)}{2}}^{\frac{(M_i-1)}{2}} p_{i,j} f(y - y_{i,j}^c), \quad (1)$$

де $p_{i,j}$ – густина потужності джерел тепла, розподілених у СЕТ, Вт/м³;

M_i – кількість СЕТ в i -му шарі;

$f_{i,j}$ – функція розподілу теплової потужності в області локалізації j -ї трубчатого нагрівника із центром у точці $y = y_{i,j}^c$.

Інші припущення, прийняті в розглянутій моделі:

а) розподіл густини теплової потужності в областях локалізації СЕТ приймається однаковим і незалежним від температурного режиму нагрівальної системи (НС);

б) функція розподілу теплової потужності в області локалізації СЕТ приймається у вигляді трапецієподібної форми;

в) ступінь трапецієвидної ε можна варіювати;

г) зсув найближчої до бічної грані ($y=B$) труби від цієї грані вибирається однаковим для всіх активних шарів:

$$\ell_{st} = B - y_{i, \frac{(M-1)}{2}}; \quad (2)$$

д) відстань між трубами СЕТ вибирається однаковою і рівною:

$$\ell_p = \frac{2(B - \ell_{st})}{M_i}; \quad (3)$$

е) кількість активних шарів у моделі НС може бути довільним:

$$0 \leq N_A \leq N. \quad (4)$$

Розподіл потужності виду (1) означає, що переріз "труби" має вигляд квадрату зі стороною, довжина якої дорівнює товщині активного шару. Така заміна припускається з огляду на те, що для нашого аналізу найбільш цікавим є розподіл температури на поверхні підлоги, де теплове поле певною мірою вирівнюється і різниця між джерелами квадратної форми перерізу від круглої буде практично непомітною.

Активний шар будемо далі називати ярусом, причому відлік ярусів зручніше вести від поверхні підлоги в глибину нагрівальної системи.

Граничні поверхні розглянутої моделі відповідають наступним атрибутам реальної нагрівальної системи НС:

1) Верхня грань ($x=A, -B \leq y \leq B, -C \leq z \leq C$) відповідає поверхні підлоги, що обмивається повітрям усередині приміщення там, де має місце конвективний теплообмін*:

$$-\lambda_N \frac{\partial t}{\partial x} \Big|_{x=A} = \alpha (t - t_c) \Big|_{x=A}, \quad (5)$$

де α – коефіцієнт тепловіддачі з поверхні підлоги**;

t_c – температура повітря в приміщенні на деякому віддаленні від поверхні підлоги;

*теплообмін за рахунок теплового випромінювання може бути врахований приблизно, маючи на увазі, що в області повітряного середовища приміщення перепади температур набагато менше 273⁰C;

**коефіцієнт тепловіддачі α вважаємо не залежним від температурного режиму, а лише залежним від режиму вентиляції приміщення.

2) Основа призми ($x=0, -B \leq y \leq B, -C \leq z \leq C$) знаходиться на достатній глибині у ґрунті (в умовах глибинного термостатування), так що на її поверхні приймаються граничні умови 1-го роду (ГУ-I):

$$t \Big|_{x=0} = t_0. \quad (6)$$

3) на бічних гранях приймемо граничні умови 3-го роду (ГУ-III) наступного виду (по шарах $i=1,2,\dots,N$):

$$\left(t_i + h_y \frac{\partial t_i}{\partial y} \right) \Big|_{y=\pm B} = t_{0i}, \quad (7)$$

$$\left(t_i + h_z \frac{\partial t_i}{\partial z} \right) \Big|_{z=\pm C} = t_{0i}, \quad (8)$$

де $h_y = \frac{\lambda_{cp}}{\alpha_y}$, $h_z = \frac{\lambda_{cp}}{\alpha_z}$ – фактор тепловтрат через

бічні та торцеві грані НС.

Величини h_y, h_z обрані постійними по всій висоті шаруватої структури з тією метою, щоб одержати аналітичне рішення.

Чим менше величини h_y, h_z , тим з більшим завищенням будуть отримані потужності джерел, що забезпечують заданий рівень розігріву НС (у т.ч. поверхні підлоги).

Величини λ_{cp} можуть бути отримані одним з відомих способів.

Величини h_y й h_z можуть бути обрані різними. Температура ґрунту за межами області, зайнятої НС, приймається фіксованою, але по глибині змінюється від рівня $t_1 = t_0$ (самий нижній шар НС, $i=1$) до рівня $t_N = t_n$ (для рівня поверхні підлоги із заданою температурою t_n).

Розв'язанню граничної задачі теплопровідності підлягає функція сталого температурного розподілу усередині призми (температурне поле), обмеженої плоскими граничними поверхнями прямокутної форми.

Усередині прямокутна призма структурована – вона складається із N однорідних плоских шарів, що граничать між собою в області суміжних границь, причому тепловий контакт шарів приймаємо неідеальним (маємо кінцевий термічний опір).

Шукане усталене температурне поле в середині шаруватої структури $t = t(x, y, z)$ розпадається на N взаємозалежних температурних полів

$$u_i = u_i(x, y, z), \quad (9)$$

які реалізуються (установлюються) у межах i -го однорідного шару.

Температурне поле в межах НС й умови за її межами, вважаємо симетричними щодо площин xOy й xOz , тому далі розглядаємо 1/4 частину НС, обмежену площинами симетрії й гранями, що мають тепловий контакт із навколишнім середовищем.

Граничні умови на поверхні xOy й xOz відповідно:

$$\left. \frac{\partial u_i}{\partial z} \right|_{z=0} = 0; \quad |y| \leq B, \quad x_{i-1} \leq x \leq x_i; \quad i=1,2,\dots,N; \quad (10)$$

$$\left. \frac{\partial u_i}{\partial y} \right|_{y=0} = 0; \quad |z| \leq L, \quad x_{i-1} \leq x \leq x_i; \quad i=1,2,\dots,N. \quad (11)$$

Функції $u_i(x, y, z)$, що відшукуються в областях $x_{i-1} \leq x \leq x_i$, $0 \leq y \leq B$, $0 \leq z \leq C$ ($i=1,2,\dots,N$), задовольняють рівнянню теплопровідності виду:

$$\frac{\partial^2 u_i}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u_i}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 u_i}{\partial z^2} = -\frac{1}{\lambda_i} p_i(y, z). \quad (12)$$

На верхній і нижній гранях мають бути виконані граничні умови, відповідно 3-го и 1-го роду:

$$-\lambda_N \left. \frac{\partial u_N}{\partial x} \right|_{x=A} = \alpha (u_N|_{x=A} - t_c), \quad |y| \leq B, \quad |z| \leq C; \quad (13)$$

$$u_i|_{x=0} = t_0; \quad |y| \leq B, \quad |z| \leq C. \quad (14)$$

Граничні умови на бічних гранях:

$$\left. \frac{\partial u_i}{\partial y} \right|_{y=0} = 0; \quad x_{i-1} \leq x \leq x_i, \quad |z| \leq C; \quad i=1,2,\dots,N. \quad (15)$$

Граничні умови на торцевих гранях:

$$\left. \frac{\partial u_i}{\partial z} \right|_{z=0} = 0; \quad x_{i-1} \leq x \leq x_i, \quad |y| \leq B; \quad i=1,2,\dots,N; \quad (16)$$

$$\left(u_i + h_z \frac{\partial u_i}{\partial z} \right) \Big|_{z=C} = t_{0i}; \quad x_{i-1} \leq x \leq x_i, \quad |y| \leq B; \quad i=1,2,\dots,N \quad (17)$$

Укладання труб в активних шарах визначає вид функцій розподілу джерел $p_i(y, z)$. При розв'язанні задачі теплопровідності розглядається розміщення суцільних труб нагрівачів по довжині НС.

Таке розміщення характеризується однорідністю структури по осі $0z$ – аналітика реалізується методом кінцевих інтегральних перетворень (КІП) (подвійне перетворення).

При цьому, важливо підкреслити, що метод КІП дозволяє реалізувати "нерівномірний" спосіб нагрівання й по z – координаті за рахунок відповідного виду підведення потужності в труби, наприклад, за рахунок східчастого виду підведення потужності й відповідного завдання функції розподілу $p_i(y, z)$.

На практиці може бути реалізована технічно (з необхідними елементами комутації й керування) мультиплікативна схема підведення потужності в активний шар:

$$p_i(y, z) = p_i(y) \cdot q_i(z), \quad (18)$$

$$\text{де } p_i(y) = \sum_{j=-\frac{(M_i-1)}{2}}^{\frac{(M_i-1)}{2}} p_{i,j} f(y - y_{i,j}^c) - \text{описує набір } M$$

труб з щільністю потужності $p_{i,j}$;

$q_i(z)$ – вагова функція східчастого виду, що дозволяє варіювати температуру поверхні підлоги в окремих технологічно активних зонах (ЗТА) уздовж НС.

Якщо вздовж НС організовано L секцій (L – непарне), то одержимо L відрізків труб, обмежених координатами:

$$\left(K - \frac{1}{2} \right) \ell_{\text{sec}} \leq z \leq \left(K + \frac{1}{2} \right) \ell_{\text{sec}}; \quad K = -\frac{L-1}{2}, \dots, 0, \dots, \frac{L-1}{2}, \quad (19)$$

де $\ell_{\text{sec}} = \frac{2C}{L}$ – довжина однієї секції.

Вагові коефіцієнти q_i вибираються в інтервалі 0,5...2 і забезпечують рішення технологічних завдань в одному приміщенні на одній окремій лінії обігрівної підлоги.

Рішення рівняння (12) з набором зосереджених джерел виду (1) в кожному із шарів $i=1,2,\dots,N$

$$\frac{\partial^2 u_i}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u_i}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 u_i}{\partial z^2} = -\frac{1}{\lambda_i} p_i(y) q_i(z) \quad (20)$$

знайдемо методом кінцевих інтегральних перетворень (КІП).

Температурне поле в кожному із шарів будемо шукати у вигляді 2-х складових (відповідно до принципу суперпозиції):

$$u_i(x, y, z) = t_{0i} + v_{0i}(x, y, z) + v_i(x, y, z), \quad (21)$$

де функція $\tilde{v}_{0i}(x, y, z) = t_{0i} + v_{0i}(x, y, z)$ є рішенням однорідного рівняння Лапласа $\Delta \tilde{v}_{0i} = 0$ з заданими граничними умовами (12-17), а функція $v_i(x, y, z)$ – є частковим рішенням вихідного неоднорідного рівняння з однорідними граничними умовами.

Складене (повне) рішення (21) задовольняє вихідному рівнянню (20) із граничними умовами на зовнішніх граничних плоских поверхнях.

Крім того, отримані рішення для кожного із шарів $i=1,2,\dots,N$ повинні бути узгоджені на границях плоских шарів $x=x_i$ ($i=1,2,\dots,N, N-1$) по температурам і тепловим потокам на границях, причому для кожного із наборів функцій окремо, тобто для наборів $v_{0i}(x, y, z)$ і $v_i(x, y, z)$, ($i=1,2,\dots,N$).

Використання граничних умов дозволяє отримати послідовність рівнянь стосовно кожного шару структури, що розглядається

$$\frac{\partial^2 \bar{v}_{0i}^p}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 \bar{v}_{0i}^p}{\partial y^2} - v_p^2 \bar{v}_{0i}^p(x, y, v_p) = 0, \quad p = 1, 2, \dots \quad (22)$$

По знайденому КПП $\bar{v}_{0i}(x, y, v_p)$ відновлення вихідної функції виконується за формулами:

$$v_{0i}(x, y, z) = \sum_{p=1}^P \frac{\cos(v_p z)}{N_p} \bar{v}_{0i}^p(x, y, v_p), \quad (23)$$

$$N_p = \frac{1}{L} \int_0^L \cos^2(v_p z) dz = \frac{1}{2} \left[1 + \frac{\left(\frac{h}{L}\right)}{1 + (v_p h)^2} \right]. \quad (24)$$

З урахуванням (23), (24) загальне вираження шуканих координатних функцій $v_{0i}(x, y, z)$ через їхні образи КПП можуть бути записані у вигляді:

$$v_{0i}(x, y, z) = \sum_{p=1}^P \frac{\cos(v_p z)}{N_p} \cdot \sum_{q=1}^Q \frac{\cos(\mu_q y)}{N_q} \cdot \bar{v}_{0i}^{p,q}(x; \mu_q; v_p). \quad (25)$$

Аналогічно будується рішення для функцій $v_i(x, y, z)$, які визначаються розподілом джерел тепла в НС. Воно може бути записано у вигляді подвійного ряду по власним функціям відповідних задач Штурма-Ліувіля:

Функції $\bar{v}_{0i}^{p,q}(x; \mu_q; v_p)$ та $\bar{v}_i^{p,q}(x; \mu_q; v_p)$ визначаються комбінацією функцій гіперболічного синуса і косинуса від аргументів $(v_p^2 + \mu_q^2) \cdot (x - x_i)$ з невизначеними коефіцієнтами. Останні визначаються з рішення систем $2N$ неоднорідних лінійних рівнянь. Слід зазначити, що функції $v_{0i}(x, y, z)$ визначаються температурою навколишнього середовища $(t, t_c, T_{Гр,i})$ й підкоряються рівнянню Лапласа при нульових джерелах НС ($p_i = 0$), а функції $v_i(x, y, z)$ визначаються розподілом джерел $p_i(y, z)$ у НС при нульових (однорідних) граничних умовах на границях НС і задовольняють умовам узгодження. Таким чином, отримане рішення відображає принцип суперпозиції. Таким чином, загальне рішення граничної задачі щодо визначення розподілу усталеного температурного поля в багат шаровій структурі в формі призми з довільно розташованими трубчастими джерелами тепла побудоване.

Висновки. З наведеного матеріалу витікає:

1. Одержане загальне рішення граничної задачі щодо визначення розподілу усталеного температурного поля в багат шаровій структурі в формі призми з довільно розташованими трубчастими джерелами тепла.

2. Створення відповідної комп'ютерної моделі теплопередачі в такій БЕТСО дозволить вирішувати велику кількість питань стосовно оптимізації її конструктивних параметрів формування структури систем керування тепловими потоками, тощо.

Список використаних джерел

1. Баланин В. И. Микроклимат животноводческих зданий / В. И. Баланин. - СПб: ПРОФИКС, 2003. - 136 с.
2. Мотес Э. Микроклимат животноводческих помещений / Э. Мотес. - М.: Колос, 1976. - 190 с.
3. Драганов Б. Х. Теплотехника и применение теплоты в сельском хозяйстве / Б. Х. Драганов, В. А. Кузнецов, С. П. Рудобашта. - М.: АПИ, 1986. - 463 с.
4. Прыгунов Ю. М. Микроклимат животноводческих и птицеводческих зданий / Ю. М. Прыгунов, В. А. Новак, Г. П. Серый. - К.: Будівельник, 1986. - 80 с.
5. Свириденко Л. А. К вопросу учета влияния случайно изменяющихся факторов на микроклимат животноводческих помещений / Л. А. Свириденко // Электрооборудование сельскохозяйственных комплексов. - М.: Мин. с/х., 1979. - С. 21-26.
6. Романченко Н. А. Математическая модель стационарного режима многослойного обогреваемого пола / Н. А. Романченко, А. П. Слесаренко, А. С. Сорока // Вісник ХДТУСГ ім. П. Василенка "Пробл. енергозабезпеч. та енергозбереж. в АПК України". - Вип. 27. - Т. 1. - Харків, 2004. - С. 245-250.

Аннотация

АНАЛИТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ТЕМПЕРАТУРНОГО ПОЛЯ В МНОГОСЛОЙНОЙ СТРУКТУРЕ ЭЛЕКТРООБОГРЕВАЕМОГО ПОЛА

Романченко Н. А.

Предложена компьютерная модель теплопередачи в многоуровневой электротеплоаккумулятивной системе отопления (БЕТСО), дающая возможность решить ряд вопросов относительно оптимизации ее параметров.

Abstract

ANALYTICAL INVESTIGATIONS OF THE DISTRIBUTION OF THE TEMPERATURE FIELD IN THE MULTILAYER STRUCTURE OF ELECTRIC-HEATING FLOOR

N. Romanchenko

A computer model of heat transfer in a multi-level electric heating system (BETSO) is proposed, which makes it possible to solve a number of questions concerning the optimization of its parameters.